

Jana Bartošová

Dětská ozdravovna Coe College Camp v Černovicích u Tábora

Nedaleko Tábora na úpatí vrchu Svidníku leží městečko Černovice. Přečasná krajina a svěží podhorský vzduch zapříčinily, že v tomto místě vzniklo několik zdravotních a sociálních zařízení. Patřil mezi ně první ústav pro výchovu opuštěných a zanedbaných dívek, ale i první dětská ozdravovna a škola v přírodě v někdejší Československu.

Zřízení ozdravovny bylo spjato se zdejší rodačkou Marií Holešovskou (*4. 1. 1891 Černovice, † 1. 1. 1975 Praha). Plán na zřízení ústavu pro děti ohrožené na zdraví měla Marie Holešovská, provdaná Schäferová, dlouho.¹ Působila jako učitelka v Praze a měla tedy možnost sledovat pražské děti, které byly stejně jako děti z jiných velkoměst často nezdravé. Toužila zřídit stálou letní osadu, kde by se mohly konat ozdravné pobyty dětí alespoň o prázdninách. Již před první světovou válkou v Černovicích proto vlastním nákladem zřídila po dobu dvojích prázdnin dětskou letní kolonii.² Poprvé ji otevřela v roce 1913. Nápad se osvědčil a děti se přihlásily i příští rok. Do tohoto pobytu však zasáhla válka. Další rok již nebylo možno kolonii otevřít. Zdraví dětí se za války však zhoršovalo, což vedlo k založení Českého srdce, které se snažilo alespoň částečně pomoci. Shánělo potraviny, obleky, zajišťovalo dětem obědy v rodinách, restauracích, jídelnách. Časem vznikl i dětský odbor Českého srdce, který získal pro pražské děti pohostinství v rodinách na venkově. U Anny Holešovské sílila myšlenka zřídit po válce ozdravovnu, která by zotavila válkou vyhladovělé děti, s podlomeným zdravím, aby byly opět schopné učení a práce. Chtěla zřídit ozdravovnu, která by nefungovala jen v létě, ale při které by byla škola, aby děti pobytem v ní nezameškaly látku.³



Vše dostalo spád v roce 1919, kdy potřebné peníze přivezla do Československa profesorka na Coově koleji v Cedar Rapids v Iowě a významná kmenoložka dr. Anna Heybergerová.⁴ Peníze pocházely ze sbírky mezi americkými krajanskými spolky a byly určeny českým válečným sirotkům ohroženým tuberkulózou, pro které měla být, podle plánu studentského spolku Komenský, vybudována v rámci Červeného kříže ozdravovna. Dr. Heybergerová se obrátila na dr. Alici Masarykovou, předsedkyni nově se tvořícího Československého Červeného kříže, aby jí pomohla záměr uskutečnit a převzala předsednictví výboru. Dr. Masaryková návrh přijala. Anna Heybergerová (*viz foto*) byla seznámena s Marií Holešovskou. Tak se plány obou žen propojily⁵ a velmi rychle došlo ke shodě. Již 11. 7. 1919 došlo k první ustavující schůzi nového kuratoria, v němž svoji spolupráci přislíbili nejlepší pracovníci v oboru péče o dítě. Patřili k nim prof. MUDr. R. Jedlička, inspektor sociální péče R. Drbal a další.⁶ Předsedkyní kuratoria se stala dr. Alice Masaryková, jednatelkou Marie Holešovská. Prvním ředitelem ústavu byl jmenován Karel Maximovič.⁷ Na počest Coovy koleje v Iowě byla nová ozdravovna nazvána Coe College Camp.⁸

Pro novou ozdravovnu byl získán černovický zámeček a první zařízení pocházelo z vojenských lazaretů. Teprve postupem času se měnilo za nové a po dvanácti letech byl získán i pozemek na stavbu nové ozdravovny.⁹ Peníze na vybudování nové ozdravovny pocházely z daru amerického Čecha p. Buriana.¹⁰ Nakonec však k velké stavbě nedošlo a postavily se jen čtyři samostatné pavilóny a jeden pavilón školní, kam se děti v červenci 1932 přestěhovaly.¹¹

V prvních letech byla ozdravovna udržována dary amerických Čechů. Postupně však tyto peníze přestávaly postačovat. Původní bezplatné ošetřování dětí se tak stalo nemožným a náklady musely být hra

¹ Dolejška, Vilém, Jubileum pomníku vlasteneckého činu, in: Práce 3, 5. září 1969

² Dolejška, V., tamtéž

³ Schäferová, Marie, Vysočina vrací zdraví, in: Nástup 10, 10. července 1969

⁴ Dětská ozdravovna Coe College Camp v Černovicích u Tábora 1919-1932, Praha 1932, s. 1

⁵ Dopis dr. Anny Heybergerové z 17. března 1930, Pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze, sign. 25-131/5

⁶ Jako pozn. č. 4

⁷ Jako pozn. č. 1

⁸ Jako pozn. č. 5

⁹ Jako pozn. č. 4, s. 2-3

¹⁰ Jako pozn. č. 4, s. 4

¹¹ Jako pozn. č. 1

zeny jednak rodiči, jednak z veřejných i soukromých spolků, jednak z darů různých příznivců.¹² První děti přijala první dětská ozdravovna již v srpnu 1919.¹³ Přijímala děti šesti až čtrnáctileté, v první řadě sirotky a polosirotky po padlých ve světové válce, dále pak všechny děti, které v důsledku špatné výživy, nevhodných bytových poměrů, těžkou nemocí nebo jiným způsobem byly ohroženy tuberkulózou. V první řadě byly přijímány děti nemajetné. Teprve v případě, že bylo místo, přijímaly se i děti, jejichž rodiče za pobyt platili. Děti setrvaly v ústavu nejméně dva měsíce, ale doba jejich pobytu se mohla prodloužit až na rok, vyžadoval-li to jejich zdravotní stav. Pro děti, které byly v ústavu po celý rok, byla zřízena obecná škola s právem veřejnosti, která byla přizpůsobena potřebám dětí, jak vyučovacím časem, tak způsobem vyučování. Děti byly vyučovány v přírodě, na procházkách a stále bylo dbáno jejich tělesného stavu.¹⁴

Většina přicházejících dětí měla špatný prospěch. Děti byly v důsledku svého onemocnění netečné, bázlivé, plaché, nepozorné a bylo proto především třeba zvýšit jejich tělesnou zdatnost. Z toho důvodu měla ústavní škola určité odchylky jak ve vyučovacím rozvrhu, tak ve způsobu vyučování. Jelikož slabé děti potřebovaly více odpočinku, bylo třeba vyučování v lavicích věnovat méně hodin. Redukované osnovy se však doplňovaly na procházkách, při kterých se vyučoval zeměpis a přírodopis, v hodinách odpočinku, kdy se vyučoval dějepis a vlastivěda, i při hře, kdy se doplňovaly počty. Pokud to dovolilo počasí, přenášela se výuka zcela do parku nebo do letní učebny. Tyto postupy se ukázaly jako prospěšné i v otázce prospěchu žáků, který se ve většině případů výrazně zlepšil.

Učitel Karel Maximovič na výsledky zdejší výuky vzpomínal takto: „Učíme dějepis, ale děti si myslí, že jim jen něco poutavého vypravuji, protože tak učiním třeba před spaním, abych je odměnil. Nebo jim přečtu kousek zábavné knihy, abych je povzbudil k samostatnému čtení, ale ta kniha obsahuje látku, předepsanou osnovou pro nějaký předmět. Děti nesmějí mít dojem, že se jim předepisuje, ale že dělají to, co jim lahodí: jako každý nemocný. Pak nabývají zájmu, stoupá jejich píle a prospěch.“

Kuratorium ozdravovny bylo sestaveno tak, aby se každý z jeho členů mohl starat o určitou věc jemu blízkou. Veškerí členové spolupracovali zdarma. Ozdravování dětí se dělo způsobem co nejpřirozenějším. Měly dostatek odpočinku, spaly ve vzdušných, dokonale větraných místnostech, udržovaných v bezvadné čistotě, byly stravovány přiměřeně svému věku, léky dostávaly jen v nejnútnejším případě, zato suroviny k přípravě jídla byly prvotřídní a rozmanité. Výsledky těchto postupů byly velmi dobré. Za prvních 13 let se objevily jen asi tři případy, kdy se dítě nezotavilo, šlo však o případy, které byly již předem považovány za beznadějně.¹⁵ Děti, které byly přijímány do ústavu, trpěly většinou chudokrevností, nechutenstvím a z toho plynoucí podvýživou, byly stíženy poruchami dýchání. Jednalo se tedy o děti ohrožené tuberkulózou. Do ústavu dále přicházely děti po přestálých chorobách, jako například bronchitidě, angíně, zánětu středního ucha, křivici, se srdeční vadou i děti s trvalou tělesnou vadou.¹⁶

Do provozu ozdravovny neblaze zasáhla druhá světová válka. Ředitel Maximovič byl zatčen a zahynul v Osvětimi. Kuratorium ústavu bylo rozpuštěno.¹⁷ Po záboru Sudet, kdy se stěhovala celá města ze severních Čech, byly v ozdravovně umístěny výhradně děti z těchto krajů, aby byly ušetřeny útěku a útrap s ním spojených. Po leteckých útocích na Prahu bylo přijato k bezplatnému pobytu v ozdravovně 44 dětí, které tu pobýly 30 až 70 dnů. Podobné to bylo i po leteckých útocích na Plzeň, tehdy do ozdravovny přišlo 11 dětí a pobýly tu 73 dnů.¹⁸ V roce 1948 převzal ústav stát.¹⁹ Do tohoto roku prošlo ozdravovnou 9 625 dětí.²⁰ Dětská ozdravovna v Černovicích sloužila svému účelu ještě dlouhá léta. Přechkala léta totality, aby její provoz byl ukončen k 31. 5. 2004.

¹² Dětská ozdravovna Coe College Camp v Černovicích u Tábora 1919-1932, Praha 1932, s. 4

¹³ Dopis dr. A. Heybergerové z 17. 3. 1930, Pedagogické muzeum J.A. Komenského v Praze, sign. 25-131/5

¹⁴ Jako pozn. č. 12

¹⁵ Jako pozn. č. 12

¹⁶ Jako pozn. č. 12, s. 5

¹⁷ Dolejška, Vilém, Jubileum pomníku vlasteneckého činu, in: Práce 3, 5. září 1969

¹⁸ Statistické přehledy o přijatých dětech a nákladech za stravování, Pedagogické muzeum J. A. K. v Praze, sign. 25-131/3

¹⁹ Jako pozn. 17

²⁰ Jako pozn. č. 18.